

strongly affects the perception of the speaker and, if these signs are correctly combined with a high-quality and thoughtful material, it creates a greater effect of persuasiveness in public discourse.

1. TED – Residency: Matthew A. Wilson – “The health benefits of clowning around” [Electronic resource]. – Access mode: https://www.ted.com/talks/matthew_a_wilson_the_health_benefits_of_clowning_around. – Access date: 26.03.2021.
2. TEDMED 2018: Mathias Basner – “Why noise is bad for your health – and what you can do about it” [Electronic resource]. – Access mode: https://www.ted.com/talks/mathias_basner_why_noise_is_bad_for_your_health_and_what_you_can_do_about_it. – Access date: 26.03.2021.

ФРАЗЕАЛАГІЗМЫ ЯК СРОДАК МАЎЛЕНЧАЙ ХАРАКТАРЫСТЫКІ ЧАЛАВЕКА

Сіманковіч А.В.,

студэнтка 1 курса ВДУ імя П.М. Маішэрава, г. Віцебск, Рэспубліка Беларусь

Навуковы кіраўнік – Мартынкевіч С.В., канд. пед. навук, дацэнт

З канца ХХ стагоддзя вядучым прынцыпам апісання моўнага матэрыялу стаў прынцып антрапацэнтрызму, асновай для якога стала імкненне вывучаць мову ў цеснай сувязі з чалавекам. Чалавек мае каштоўны дар – маўленне і моўныя здольнасці. У працэсе чалавечых зносін мы атрымліваем разнастайную інфармацыю і надаём ёй афарбоўку. Маўленне – гэта якасць, па якой можна пазнаць характар чалавека, выхаванасць, ступень яго адукаванасці. Акрамя таго, праз маўленне мы можам убачыць, як чалавек ставіцца да іншых людзей.

Інфармацыя, закадзіраваная ва ўстойлівых адзінках, перадае як уніфікаваны погляд на свет, калектыўны духоўны вопыт пэўнага народа, так і дае пэўныя асобныя характарыстыкі тым ці іншым рысам чалавека. Актуальнасць даследавання абумоўлена тым, што этнакультурны аналіз фразеалагічных адзінак дазваляе выявіць асобныя фрагменты традыцыйнага народнага светаўспрымання, упрыватнасці, як адбываецца характарыстыка чалавека пры дапамозе фразеалагізмаў звязаных з маўленнем.

Мэта даследавання – прааналізаваць фразеалагізмы, звязаныя з маўленнем, выявіць іх станючую або адмоўную афарбоўку; параўнаць прыведзеныя фразеалагізмы ў беларускай і рускай мовах, вызначыць іх кампанентнае і сэнсавае адрозненне.

Матэрыял і метады. Матэрыялам паслужылі фразеалагічныя адзінкі са значэннем “маўленчая дзейнасць”; тэарэтычнай асновай – навуковыя працы І.Я. Лепешава, В.А. Ляшчынскай, Ф.М. Янкоўскага. Метады даследавання: апісальна-аналітычны, кампанентнага аналізу, суцэльнай выбаркі фактычнага матэрыялу, статыстычны.

Вынікі і іх абмеркаванне. У аснове фразеалагізмаў са значэннем “маўленчая дейнасць” ляжаць адмоўныя вобразы паводзінаў чалавека, які сваімі дзеяннямі, учынкамі можа быць надакучлівым, перашкаджаць, а таксама абгаворваць іншых, пускаць плёткі. Статыстычны аналіз разгледжаных фразеалагізмаў паказаў, што пераважае колькасць устойлівых адзінак з адмоўнай афарбоўкай: *вешаць лапішу на вушы* [1, 193], *біць язык аб зубы* [1, 110], *загаворваць зубы* [1, 437], *язык без касцей* [2, 685], *лёгка на язык* [1, 648], *жаба на языку не спячэцца* [1, 420], *доўгі язык* [2, 685], *хадзячая газета* [1, 287]. Фразеалагізмы з адмоўнай семантыкай дапамагаюць выкрыць загану людзей, выявіць недахопы, гэтым асцерагчы іншых ад неабдуманых слоў і ўчынкаў. Такія ўстойлівыя адзінкі паказваюць залішняю балбатлівасць, пустаслоўе, надаюць найпраўдзвейшую характарыстыку чалавеку. Сярод разгледжаных фразеалагізмаў можна выдзеліць і некаторыя адзінкі са станючай афарбоўкай: *язык як брытва* [1, 193], *язык гладка ходзіць* [3, 420], *язык добра падвешаны* [2, 686], *востры язык* [2, 684].

Часцей за ўсё сярод моўных адзінак разглядаемай групы сустракаюцца фразеалагізмы з кампанентам-назоўнікам **язык**. Язык успрымаецца як “інструмент” гаварэння. У спалучэннях *балбатаць языком*; *біць язык аб зубы* акцэнт робіцца на неўсвядомленае стаўленне чалавека да працэсу маўлення. Свядомае стварэнне перашкод у сваёй маўленчай дзейнасці дапускае чалавек, калі можа *трымаць рот на замку*; *язык за зубамі прышчаміць*, *наступіць на язык*. Варта асоба адзначыць беларускі фразеалагізм **языком аперэзацца**, у семантыцы якога адзначана такая рыса “інструмента” маўлення, як яго даўжыня. Носьбіты беларускай мовы адзначылі, што ў выніку гаварэння без сэнсу язык становіцца такім доўгім, што ім можна аперэзацца.

Любоў людзей пагаварыць, папляткарыць рэпрэзентуецца ў наступных фразеалагізмах: *малоць языком*; *апалоскваць косці*; *разбіраць па костачках*; *часаць языкамі*; *пляскаць языком*.

У кожнай мове фразеалагізмы маюць пэўную спецыфіку, розныя бакі якой аб'ядноўваюцца лексіка-граматычнымі і стылістычнымі асаблівасцямі. Яны могуць праяўляцца ў адценнях значэнняў, у іх граматычных мадэлях, лексічным складзе і асаблівасцях ужывання. Як сведчаць даследаванні І.Я. Лепешава, паводле паходжання многія адзінкі агульныя для ўсходнеславянскіх моў (*язык без касцей, язык як брытва, язык доўгі і інш.*). Так, кампанентны склад фразеалагізмаў са значэннем “маўленчая дзейнасць” у рускай і беларускай мовах у многім супадаюць. Напрыклад: *вешаць лапішу на вушы – вешать лапишу на уши, біць язык аб зубы – бить язык об зубы, язык добра падвешаны – язык хорошо подвешен, язык як брытва – язык как бритва, язык доўгі – язык длинный, заговорваць зубы – заговаривать зубы, язык без касцей – язык без костей, хадзячая газета – ходячая газета, востры язык – острый язык.*

У неакторых выпадках фразеалагізмы, якія маюць аднолькавае значэнне ў рускай і беларускай мовах, выразна адрозніваюцца лексіка-граматычнымі асаблівасцямі: *язык гладка ходзіць – язык подвешен, лёгкі на язык – за словом в карман не полезет, жаба на языку не сцяжэцца – рот не закрывается, абмыць языком, мыць (абмываць) языком – распускатъ язык, вастрыць (тачыць) языкі (язык) – распускатъ язык, браць на язык – чесать языком.*

Заклучэнне. Такім чынам, у фразеалагізмах знайшлі сваё адлюстраванне розныя бакі жыцця чалавека: яго стаўленне да працы, адпачынку, да людзей, прадметаў матэрыяльнага свету. Фразеалагізмы нясуць у сабе закладзіваную інфармацыю пра нацыянальна-культурны светапогляд народа ў цэлым і пра чалавека як асобнага прадстаўніка народа. Фразеалагізмы са значэннем “маўленчая дзейнасць” вельмі выразна характарызуюць чалавека, яго кантакты з іншымі людзьмі. Выкарыстанне такіх фразеалагічных адзінак дае нам магчымасць ахарактызаваць чалавека, зразумець, як ён сябе паказвае праз маўленне.

1. Слоўнік фразеалагізмаў. У 2 т. Т.1. А – Л / І. Я. Лепешаў. – Мінск: Беларус. Энцыклапедыя імя П. Броўкі, 2008. – 672 с.
2. Слоўнік фразеалагізмаў. У 2 т. Т.2. М – Я / І. Я. Лепешаў. – Мінск: Беларус. Энцыклапедыя імя П. Броўкі, 2008. – 704 с.
3. Этымалагічны слоўнік фразеалагізмаў слоўнік фразеалагізмаў / І. Я. Лепешаў. – Мн.: БелЭн., 2004. – 448 с.
4. Русско-белорусский, белорусско-русский словарь фразеологизмов / Авт.-сост. Е. Л. Бояркина, В. Н. Сивчиков. Минск: Попурри, 2012. – 352 с.

КОЛЬКАСНЫЯ ПАКАЗЧЫКІ ДЫНАМІКІ ЖАНОЧАГА І МУЖЧЫНСКАГА ІМЕННІКА Ў г.п. УШАЧЫ Ў 2011–2020 гг.

Салавей М.В.,

студэнтка 4 курса ВДУ імя П.М. Маішэрава, г. Віцебск, Рэспубліка Беларусь

Навуковы кіраўнік – Зіманскі В.Э., канд. філал. навук, дацэнт

Нацыянальны імянік уяўляе сабой даволі складаную і па большасці параметраў дакладную сістэму. Калі разглядаць імянік паводле полевай будовы, то ядзерную вобласць складаюць найбольш распаўсюджаныя, частотныя, так званыя папулярныя імёны [1, с.34].

Мэта артыкула – выяўленне самых распаўсюджаных па колькасці ўласных асабовых мужчынскіх і жаночых імёнаў, дадзеных нованароджаным у г.п. Ушачы ў 2011–2020 гг., і лінгвакультуралагічны аналіз характэрных змен у іменніку ў параўнанні з 2000–2010 гг.

Матэрыял і метады. Даследаванне праведзена на матэрыяле архіўных запісаў аддзела загса Ушацкага раёна. Асноўнымі метадамі даследавання выступаюць апісальны метады, метады параўнальнага аналізу, метады апытвання.

Вынікі і іх абмеркаванне. За даследаваны перыяд з 2011 па 2020 год аддзелам загса Ушацкага раёна было зафіксавана нараджэнне 557 дзяўчынак і 565 хлопчыкаў. Нованароджаным было дадзена 95 жаночых і 83 мужчынскія імёны. Як вядома, характар іменніка любога рэгіёна ў значнай ступені вызначаецца дзясяткай самых распаўсюджаных мужчынскіх і жаночых імёнаў [2, с.196]. Найбольш папулярнымі мужчынскімі імёнамі за даследаваны перыяд былі (у дужках прыведзена колькасць носьбітаў): Арцём (32), Ягор (31), Максім (28), Іван, Мацвей, Яраслаў (21), Мікіта (20), Ілья, Кірыл (19), Раман (18), Павел, Уладзіслаў, Цімафей (16), Данііл (15), Даніла, Станіслаў (14). Найбольш папулярнымі жаночымі імёнамі за даследаваны перыяд былі: Ганна (30), Анастасія (26), Марыя (25), Дар'я, Паліна (24), Аляксандра (23), Вікторыя, Елізавета, Ксенія, Сафія (22), Яўгенія (20), Валерыя (19), Мілана (18), Ульяна (14). Калі параўноўваць з самымі распаўсюджанымі дзіцячымі імёнамі, якія былі зафіксаваны ў г.п. Ушачы ў 2000–2010 гг, то можна заўважыць, што характар